

discuțiuni vor putea avea un succes nu numai teoretic, ci și practic, dat fiind ținerea unui sinod ecumenic. Nu trebuie să se uite că formele cultului ortodox au fost căile respiratorii ale unei pietăți așa de bogate ca a celor dintâi veacuri și care a scăzut astăzi simțitor. Oare cultul ortodox să nu fie susceptibil de nici o modificare și întregire cel puțin în părțile lui secundare? Oare nu este îngăduit bisericii să-și aibă și astăzi o imnologie, în care să se reflecteze luptele bisericii cu ereziarhii vremii? De ce biserica prin cultul ei putea să răspundă și să afirme adevărurile dogmatice atacate altădată de nevrednicul Arie și azi când sunt alte puncte de credință atacate de noi ereziarhi nu mai puțin temuți ea să nu reacționeze și prin formele de cult? Se știe doar că cultul ortodox s'a încheiat progresiv și că el reprezintă în rezumat însăși istoria bisericii din primele veacuri. Nu se poate refuza bisericii libertatea de a crea noi imne religioase în cari sub formele poeziei religioase să-și apere adevărurile de credință azi atât de atacate, cu condiția aprobării viitorului sinod ecumenic. Dar când se pune în discuțiune chestiunea uniformizării cultului ortodox, trebuie să ne punem întrebarea, dacă în biserica noastră ortodoxă română există o uniformitate. Am subliniat numai tangențial această importantă problemă a cultului, revenind cu alt prilej asupra ei.

Altă chestiune care va fi adusă în discuțiunea viitorului sinod ecumenic este cea a autocefaliei bisericilor. Este de o covârșitoare importanță de a se fixa odată pentru totdeauna condițiile după care o biserică particulară dobândește autocefalia. Se știe că istoria autocefaliilor bisericilor este plină de conflicte grave și de schisme; este suficient să menționez cazul bisericii bulgare și al bisericii din România.

Iată privind numai sumar problema unui viitor sinod ecumenic, câte chestiuni dintre cele mai interesante și mai pline de actualitate se pot discuta.

Pr. AUREL RADU.

CATOLICISMUL ȘI CULTURA MODERNĂ.

(Urmare).

§ 2. In Franța.

Prin legea din 9 Decembrie 1905 Biserica catolică din Franța devine separată de stat; Biserica și așezămintele ei nu mai sunt recunoscute prin lege. In art. 4—10 ale acelei legi se prevede că bunurile ce aparțineau așezămintelor publice bisericești vor putea fi transmise până la 31 Decembrie 1906, fără vre-un profit pentru visteria statului, *Asociațiilor de cult* private ce se vor constitui pentru exercitarea cultului catolic.¹ In cazul când aceste Asociațiuni nu se vor forma, bunurile bisericești vor fi sechestrate de stat și date așezămintelor publice de altă natură.²

Inainte de aceea, în 1901, Parlamentul hotărâse că orice congregațiune religioasă, neautorizată încă, spre a putea rămânea în Franța trebuie să fie autorizată printr'o lege specială. Dintre cele 753 de congregațiuni neautorizate până atunci [147 de bărbați și 606 de femei] numai 63 congregațiuni de bărbați și 2 treimi din cele de femei cerură această autozitare, celelalte refuzară. Nici una n'a primit însă până acuma autorizarea cerută. In Martie 1904 se votă apoi o lege prin care se interzicea oricărei congregațiuni învățământul de orice natură. Cum însă

¹ L'Europe Nouvelle din 28 August 1926, p. 1211. Despre aceste Asociații spune art. 4 al legii: „Chaque établissement public du culte se survivra dans une association privée qui aura le même objet, à qui appartiendra la même compétence, et qui devra rester fidèle aux règles d'organisation du culte que représentait l'établissement dont elle hérite”.

² L'Eur. Nouv. din 28 August 1926, pg. 1212.

școlile susținute de congregațiuni nu puteau fi înlocuite la moment, trebuind vre-o 1500 de învățători și vre-o 6000 învățătoare, se hotărî ca înlocuirea aceasta să se facă într'un răstimp de 10 ani. Școlile publice fuseseră laicizate încă din 1880.

A treilea din măsurile luate împotriva Bisericii a fost ruperea legăturilor dintre statul francez și Curia papală, petrecută înainte de legea separațiunii, în 30 Iulie 1904.¹

Măsura întâi, și în parte și a doua, nu s'a prea aplicat, mai ales că Pius X reprobasese legea separațiunii prin enciclica *Vehementer* din 11 Februarie 1906 ca una care „nu atribue administrarea cultului public corpului ierarhic constituit de Mântuitorul, ci asociației de persoane laice”,² iar în 10 August 1906 oprise prin enciclica *Gravissimo* constituirea Asociațiilor de cult atâta timp cât nu se va stabili într'un mod legal „că constituția divină a Bisericii, drepturile nestrămutate ale Pontificelui roman și ale episcopilor, ca și autoritatea lor peste bunurile necesare Bisericii vor fi irevocabil deplin asigurate în numitele asociații”.³ Legea asociațiilor de cult, urmărind democratizarea Bisericii și fărâmițarea ei, nu acorda preotului în calitate de preot sau episcopului în calitate de episcop nici o considerație, ci trata cu grupa de persoane pe cari le putea reprezenta oricine. Papa se temea, cum s'a și întâmplat uneori, că se vor constitui în unele locuri asociații înafară de legăturile canonice cu întreaga Biserică și vor câștiga pentru ele bunurile bisericii din locul respectiv.⁴

¹ Dom Ch. Poulet, *Histoire de l'église* tome II, Paris 1926 p. 506—13. Yves de la Brière op. c. VI-e série 180.

² Op c. 512.

³ Yves de La Brière op. c. VI-e série 288.

⁴ Yves de La Brière op c. 289. „D'après la loi de 1905, l'organisation catholique est représentée, dans chaque centre du culte, par une association de personnes qui déclarent professer le catholicisme et qui se réunissent pour assurer l'exercice du culte religieux. L'autorité civile n'aura plus aucun rapport légal avec le curé en tant que curé, ou l'évêque en tant qu' évêque, mais elle ne connaîtra que l'association, légalement habilitée à recevoir la dévolution des édifices du culte, à exercer les droits et à supporter les charges de la communauté catholique”.

Poporul rezistând, la îndemnul Papei și al episcopilor, să formeze asociațiunile de cult, guvernul se temă să confiște bisericile cum prevedea legea din 1905, mulțumindu-se să confiște numai celelalte bunuri [averi, case parohiale, seminarii etc.] Prin legea din 28 Martie 1907 se renunță pe față la confiscarea bisericilor, fără a acorda însă preotului sau parohiei vre-un titlu juridic asupra lor.¹

Dar cu toate că practic legea nu s'a putut impune în întregul ei, teoretic guvernele dinainte de războiu țineau neclintit la ea și perseverau în atitudinea dușmănoasă față de Biserică. În Cameră domina partidul radical-socialist, cel foarte dușmănos Bisericii, având la stânga un mare număr de colecțiști, la dreapta o grupă de republicani de stânga, care se supunea de obicei direcțiunilor politice ale celor dintâi. Opoziția o forma o minoritate moderată în centru și una liberală și conservativă la dreapta.²

Războiul a adus o schimbare considerabilă în atitudinea opiniei franceze față de Biserică și de clerici. Devotamentul și entuziasmul cu care clerul și-a servit patria în tranșee alături cu toți fiii țării, sau în propaganda cauzei franceze în străinătate, organizată de Mgrs Baudrillart, rectorul Institutului catolic din Paris, în Comité de propagande catholique à l'étranger, au împrăștiat ideea că Biserica este dușmana Statului.³ Experiențele din tranșee au

¹ Yves de La Brière op. c. 298. Poulet op. c. 513.

² P. Doncoeur S. I. *Gegenwartshoffnungen der Katholiken Frankreichs im politischen und sozialen Leben*, St. d. Z. Mai 1922, p. 107.

³ Comitetul acesta, care și propunea să dovedească în fața lumii catolice în primul rând, că Germania a nesocotit legile morale creștine [catolice], deslănțuind războiul și dedându-se la toate cruzimile, a publicat cu colaborarea celor mai eminente personalități catolice franceze volumele: *La Guerre allemande et le Catholicisme* 1915, *L'Allemagne et les Alliés devant la conscience chretienne* și *La vie catholique dans la France contemporaine* [1918]. Ultimul volum e replica la răspunsul dat primului volum de catolicii germani prin scrierea „*Deutsche Kultur, Katholizismus und Weltkrieg*” edată de Georg Pfeilschifter Freib. i. Br. 1916. Alături de războiul de arme se dădea unul de idei, Baudrillart a făcut, în decursul războiului, 2 turnee de-alunzul Spaniei conferențind și convingând lumea de dreptatea Franței. Alții făceau același lucru în alte țări. Yves de La Brière op. c. V-e serie 289 urm.

creat de altfel și prin natura lor sentimente cu mult mai pretinoase religiei.

* * *

Această schimbare se resfrânse și în alegerile din Noemvrie 1919, cari mutară centru de gravitate dela radical-socialiști la moderații din centru, sprijiniți de dreapta și de republicanii din stânga [la un loc Blocul național].¹

Totul vorbea pentru o revenire asupra măsurilor luate înainte împotriva Bisericii.

Se începù prin reluarea raporturilor cu Papa. În favorul acestei reluări pledau, în afară de motivele amintite și altele cu mult mai speciale. Alsacia și Lorena recucerite stau din punct de vedere bisericesc și azi sub regimul concordatului din 1801, a cărui aplicare sau transformare cere un acord cu Vaticanul. Zona franceză din Maroc impune acolo instituirea unui episcop catolic, pentruca personalul bisericesc să nu mai depindă de jurisdicțiunea străină. Protectoratul francez al misiunilor catolice din Orient și din Extremul-Orient, chestiune de influință națională, cerea iarăși ca Papa să recunoască acest protectorat.²

Nu-i de lipsă să mai amintim că Papa aștepta cu și mai mare nerăbdare reluarea legăturilor cu statul francez, ieșit ca cea mai mare putere din războiul mondial.³ Fina diplomație curială nu scăpa nici o ocazie să nu se grăbească cu un gest de curtoazie, de atențiune, față de guvernânții Franței. Un atentat neizbutit asupra lui Clemenceau în Martie 1919 dădu Papei prilejul să-l felicite pe neîmpăcatul dușman al Catolicismului prin cardinalul arhiepiscop al Parisului Amette și să primească dela acela tot prin Amette călduroase mulțumiri. Dorința aceluiaș ca Papa să revoace pe episcopii germani din Strass-

¹ Doncoeur art. cit. 107.

² De La Brière op. c. V-e série. 318.

³ v. Lama op. c. 171 urm.

burg și Metz și să-i înlocuiască cu doi francezi nu numai că nu o ascultă Papa, ci lăasă chiar toată libertatea guvernului, el mulțumindu-se să aprobe. Lucrul acesta petrecut în Aprilie s'a tranșat prin cardinalul Amette care în Martie a făcut o călătorie la Roma, între altele și pentru a lua parte la ședința cardinalilor ce da ultima hotărâre în chestiunea canonizării fecioarei din Orléans și pentru a apăra protectoratul francez al catolicilor din Orientul apropiat, protectorat primejduit de Anglia.¹ Ceeace i-a câștigat pe Francezi mai mult a fost gestul Papei de-a canoniza chiar acum, la sfârșitul unui războiu glorios, pe Jeanne d'Arc, simbolul cel mai caracteristic al sufletului și-al aspirațiilor franceze, și pe Margerite-Marie Alacoque, creatoarea cultului inimei lui Isus, patroana Franței. Încă înainte de canonizarea celor două franceze, în 16 Octomvrie la sfințirea Bisericii neamului de pe Montmartre, dedicată inimii lui Isus, Papa a trimis un reprezentant, pe cardinalul Vico.²

Dar cu toate aceste semne de prietenie și cu toată propaganda pe care o făcea chiar un radical ca senatorul De Monzie, Clemenceau, cât timp a rămas ministru-președinte, respingea totdeauna cu un energic „jamais” toate sugestiile unei reluări a legăturilor diplomatice cu Papa.³ Alegerile din Noemvrie 1919 aduseră însă un parlament și un guvern hotărât pentru o politică de pace religioasă. Papa făcși-acum primul pas direct, felicitând în Februarie 1920 direct pe noul președinte al Franței P. Deschanel.

În 12 Martie 1920, guvernul prezidat de Millerand depuse la Cameră proiectul pentru acordarea creditelor necesare pentru restabilirea legașunii la Vatican. O opoziție dâră începși prin presă și în Parlament. Socialistul Varenne declară „a intra în legături cu un alt papă ar fi o greșală, a intra cu Be-

¹ v. Lama op. c. 173—4.

² De La Brière op. c. V-e série 59 urm.

³ v. Lama op. c. 174.

nedict XV e o crimă", cunoscut fiind filogermanismul lui din vremea războiului. Afară de aceea bunele relații cu Italia ar fi primejduite.¹

Mai primejdioasă era o grupă mai moderată, care nu-și vărsa pe față veninul în contra Papei, ci declara că acceptă în principiu ambasada dela Vatican, ca o necesitate politică, dar guvernul să obțină în prealabil garanții suficiente pentru stabilitatea legilor laicizante, căci altfel se vor naște ulterior o multime de dificultăți. Papa va cere în schimb o nunțiatură la Paris, care va fi un centru de intrigi și de instigație în clerul Franței. Papii să i se ceară să recunoască legea din 1905. Chestiunea să se amâne în orice caz până când toate aceste puncte și altele de felul acesta vor fi soluționate.² Acestora li se explica mereu că prin reluarea legăturilor diplomatice nu se aduce nici o atingere statutului Bisericii din Franța, că restabilirea ambasadei are un caracter pur politic și nu religios.³

Cu toate acestea proiectul fû respins în comisiunea financiară a Camerei cu 20 voturi contra 17. Herriot era șeful opoziției. La 22 Iunie Millerand însuși puse proiectul din nou la vot. De astă dată trecu cu 19 voturi contra 15. Proiectul avea să se aducă în plenul Camerei la deschiderea sesiunii din toamnă. Intre timp murind cardinalul Amette și președintele Deschanel, locul lor îl luară cardinalul Dubois din Rouen și Millerand.

În 16 Mai avusese loc în Roma canonizarea fecioarei din Orléans, la care luase parte o numeroasă delegație de parlamentari și mult public francez.

În 16 Noemvrie 1920 începû în sfârșit lupta decisivă în Cameră. După 4 zile de înverșunate dueluri, pe cari din partea opoziției le susțineau Herriot, Boncour ș. a., lupta se decise în favorul ambasadei, în apărarea căreia ministru-președinte Leygues se grăbise dela Londra în ultima zi. Proiectul obținû

¹ v. Lama op. c. 189.

² de La Brière op. c. VI-e série 111—113.

³ V. Lama op. c. 193.

397 voturi contra 209. Votul Senatului nu mai fu așteptat, după ce în discuțiile din Martie 1921 s'a văzut că opoziția va fi acolo cu mult mai mare. Intre timp Briand luă locul lui Leygues ca ministru-președinte. În 28 Mai Jonnart, ambasadorul francez, prezenta Papei în Vatican scrisorile de acreditare, iar în 6 August 1921 nunțul Cerretti le prezintă pe ale sale lui Millerand, președintele Franței.¹

Guvernul francez restabilind relațiile cu Vaticanul, a rămas la punctul de vedere că legea separațiunii este irevocabilă. Catolicii din Blocul național, care au dat guvernele cari au lucrat la restabilirea acestor relații, se obicinuiseră atât de mult cu statul quo, încât nici nu se gândeau să sfârșească cu el.² Și totuși situația Bisericii din Franța era foarte tristă. Renunțând la formarea asociațiilor de cult, averile îi fuseseră confiscate și ea era privată de orice facultate juridică și legală de-a câștiga bunuri. Silită să uzeze de subterfugii, ea nu putea aduna decât resurse insuficiente, petrecând într'o continuă strâmtorare financiară. Situația trebuia clarificată; era de lipsă un statut în regulă al proprietății bisericești.³

Papa nu întârzie să se folosească de instrumentul diplomatic care și-l creiase la Paris. Trebuia găsită o soluție care, menținând legea din 1905 despre Asociațiile de cult, să dea acestor Asociații, printr'o interpretare autentică, un caracter potrivit cu dreptul bisericesc, să asigure adecă în ele autoritatea Papei, a episcopului și a preotului. Puterea supremă să nu aparțină în ele, ca în alte asociații, adunării generale, membrilor asociați, ci ierarhiei de origine divină.⁴ Articolul 4 al legii din 1905 se

¹ V. Lama 193—197.

² V. Lama op. c. 590.

³ de La Brière op. c. VI-e série 285—6.

⁴ de La Brière VI-e p. 287—293. Iezuitul de La Brière cerea în Noemvrie 1920 o abandonare a asociațiilor de cult și o organizare a clerului în syndicate cari, după noua lege din 1920, pot fi constituite de orice profesiune, afară de funcționarii statului, și pot câștiga averi cu titlul gratuit sau oneros. Tot clerul unei dieceze s'ar constitui într'un sindicat, iar în statute, pe cari legea nu le limitează în nici un fel, s'ar cere supunerea sub episcop. [op. c. 312], o concepție exagerată până la exclusivism față de laici.

putea lăsa interpretat în acest sens. Articolul respectiv dispune că asociațiunile de cult de cari e vorba trebuie să se conformeze regulelor de organizație generală a cultului al cărui exercițiu își propun să-l asigure. Chestiunea era să se stabilească oficios că prin aceste reguli are se înțelege în primul rând autoritatea ierarhiei în asociațiile amintite.¹

Numai în cazul acesta Papa putea retrage condamnarea Asociațiilor de cult de către Pius X și permite catolicilor din Franța constituirea lor, așa cum i se cerea.²

[Va urma]

Dr. D. STĂNILOAE.

¹ Idem 293, v. Lama 591.

² Nicolas Fontaine, Saint-Siège, „Action française” et „catholiques: integraux”, Paris 1928 p. 45.

SF. PAVEL, EROUL SUFERINȚEI.

„Cu toată întristarea mea, sunt covașit de bucurie“. (II Cor. VII. 4).

Săptămâna patimilor! Biserica se îmbracă în haina duiosiei. Norii tristeții se arată la orizont. Plângeri înăbușite ne izbesc urechea din depărtare: Incipit lamentatio... Săptămâna de jale ne aruncă umbra în față. Gândurile și simțemintele noastre creștinești privind înainte, se rotesc în jurul celei mai mari suferințe care a fost îndurată vr'odată sub soare. Cea mai eroică suferință, care a fost biruită cu o tărie de suflet ne mai pomenită. Suferința cea mai victorioasă din care a izvorât toată lumina, toată binecuvântarea și mântuirea la care s'a adăpat și se va adăpa întreg neamul omenesc.

Suferința prin care ne-am primit iertarea păcatelor, intrarea la tronul milei, ne-am primit, cu un cuvânt, împăcarea: a lui Dumnezeu cu omul, a omului cu Dumnezeu, cu sine însuși, cu viața, cu durerea, chinurile cele mai mișcătoare cari ating și cele mai fine coarde ale sufletului omenesc. Passio Domini nostri Jesu Christi, — patimile Domnului nostru Isus Hristos.

Patimile Domnului! Cine le-a înțeles mai intens și mai profund, cine le-a lămurit mai plastic și mai măiestrit și cine le-a simțit mai enegic în „eul“ său și le-a trăit chiar, decât acela „care s'a lăudat numai în crucea Domnului“, Apostolul Pavel?

Ar însemna o lacună în ciclul nostru despre Pavel, dacă nu l-am trata în săptămâna patimilor și din punctul de vedere al durerii, ca pe un mare erou al suferinței.